

УДК 338.48 (477)

Ольга Володимирівна ШИКІНА

кандидат економічних наук, доцент кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу,
Одеський національний економічний університет, Україна, e-mail: katzchen.gusyeva@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5294-3367>

Яніслава Євгенівна ГОНЧАРЕНКО

кандидат економічних наук, викладач кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу,
Одеський національний економічний університет, Україна, e-mail: yanislava@ukr.net,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0087-6745>

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Шикіна, О. В., Гончаренко, Я. Є. Динаміка розвитку готельного бізнесу Одеської області // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць (ISSN 2313-4569); за ред. : М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2018. № 4 (68). С. 220–232.

Анотація. У статті проаналізовано сучасний стан готельного бізнесу Одеської області з урахуванням діяльності як готелів юридичних осіб, так і фізичних осіб-підприємців. Простежено залежність туристичного іміджу Одеської області та потенціалу залучення іноземних інвестицій у розвиток готельного господарства від посткризової стабілізації стану країни. Виявлено місце Одеської області серед інших адміністративно-територіальних одиниць України за показниками експлуатаційної програми та проаналізовано динаміку змін за 2015–2017 рр. Проведено дослідження розподілу туристів за країнами, із яких вони приїжджали до Одеської області, з виявленням останніх тенденцій та констатацією стабілізації туристичної галузі. Розраховано темпи зростання кількості та місткості готелів по областях України з виявленням лідерів та аналізом динаміки змін у розрізі окремо готелів юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Проаналізовано коефіцієнт використання місткості як індикатор ділової активності готельного господарства з виявленням його недосконалості в аналізі як самостійного окремого елемента на прикладі Луганської області. Розраховано місце Одеської області за структурними підрозділами сфери сервісу готелів за 2015–2017 рр. з виявленням позицій, за якими готелі області відстають та мають потенціал розвитку. Приведено показники доходу від наданих готельних послуг Одеської області з виявленням великого відставання від показників м. Києва. Визначено основні тенденції готельного господарства Одеської області за останні три роки та надано рекомендації щодо вдосконалення її конкурентних позицій.

Ключові слова: готелі юридичні особи; готелі фізичні особи-підприємці; динаміка розвитку готельного господарства; готельна індустрія; готельні послуги; місце Одеської області серед адміністративно-територіальних одиниць України.

Ольга Владимировна ШИКИНА

кандидат экономических наук, доцент кафедры туристического и
гостинично-ресторанного бизнеса, Одесский национальный экономический университет, Украина,
e-mail: katzchen.gusyeva@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5294-3367>

Янислава Евгеньевна ГОНЧАРЕНКО

кандидат экономических наук, преподаватель кафедры туристического и
гостинично-ресторанного бизнеса, Одесский национальный экономический университет, Украина,
e-mail: yanislava@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0087-6745>

ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ ГОСТИНИЧНОГО БИЗНЕСА ОДЕССКОЙ ОБЛАСТИ

Шикина, О. В., Гончаренко, Я. Е. Динамика развития гостиничного бизнеса Одесской области // Вестник социально-экономических исследований : сб. науч. трудов (ISSN 2313-4569); под ред. : М. И. Зверякова (глав. ред.) и др. Одесса : Одесский национальный экономический университет. 2018. № 4 (68). С. 220–232.

Аннотация. В статье проанализировано современное состояние гостиничного бизнеса Одесской области с учетом деятельности, как гостиниц юридических лиц, так и физических лиц-предпринимателей. Прослежена зависимость туристического имиджа Одесской области и потенциала привлечения иностранных инвестиций в развитие гостиничного хозяйства от посткризисной стабилизации состояния страны. Выведено место Одесской области среди других административно-территориальных единиц Украины по показателям

експлуатаційної програми і проаналізована динаміка змін за 2015–2017 гг. Проведено дослідження розподілу туристів по країнах, з яких вони приїжджали в Одеську область, з виявленням останніх тенденцій і констатацією стабілізації туристичної галузі. Розраховані темпи зростання кількості і вмістимості готельних номерів по областях України з виявленням лідерів і аналізом динаміки змін у розрізі окремих готельних юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців. Проаналізовано коефіцієнт використання вмістимості як індикатор ділової активності готельного господарства з виявленням його несовершенства в аналізі як самостійного окремого елемента на прикладі Луганської області. Розраховано місце Одеської області по структурним підрозділам сфери сервісу готельних номерів за 2015–2017 гг. з виявленням позицій, по яким готелі області відстають і мають потенціал розвитку. Приведено показники доходу від наданих готельних послуг Одеської області з виявленням більшого відставання від показників м. Києва. Визначено основні тенденції готельного господарства Одеської області за останні три роки і запропоновано рекомендації по удосконаленню конкурентних позицій Одеської області.

Ключові слова: готельні юридичні особи; готельні фізичні особи-підприємці; динаміка розвитку готельного господарства; готельна індустрія; готельні послуги; місце Одеської області серед адміністративно-територіальних одиниць України.

Olga SHYKINA

PhD in Economics, Associate Professor, Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business,
Odessa National Economics University, Ukraine, e-mail: katzchen.gusyeva@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5294-3367>

Yanislava GONCHARENKO

PhD in Economics, Lecturer, Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business,
Odessa National Economics University, Ukraine, e-mail: yanislava@ukr.net,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0087-6745>

THE DYNAMICS OF ODESSA REGION HOTEL BUSINESS DEVELOPMENT

Shykina, O., Goncharenko, Ya. (2018). The dynamics of Odessa region hotel business development. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others [Dynamika rozvytku hotelnoho biznesu Odeskoi oblasti; za red.: M. I. Zvieriakova (gol. red.) ta in.], Socio-economic research bulletin; *Вісник соціально-економічних досліджень* (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, No. 4 (68), pp. 220–232.

Abstract. The article analyzes the current state of the hotel business of Odessa region, taking into account the activity of both hotels of legal entities and individuals-entrepreneurs. The dependence of the tourist image of Odessa region and the potential of attracting foreign investments into the development of the hotel economy from the post-crisis stabilization of the country's state is traced. The place of Odessa region among other administrative-territorial units of Ukraine on the indicators of the operational program was revealed and changes dynamics for 2015–2017 is analyzed. Research of tourists' distribution by countries from which they came to Odessa region, with the latest trends identification and the statement of tourist industry stabilization was conducted. The rates of growth in the number and capacity of hotels in the regions of Ukraine with the leaders' identification and changes dynamics analysis in the context of separate hotels of legal entities and individuals-entrepreneurs are calculated. The coefficient of capacity utilization as an indicator of business activity of the hotel industry with identification of its imperfection in analysis as an independent separate element on example of the Lugansk region is analyzed. The place of Odessa region according to the structural units of the hotel service sphere for 2015–2017 is calculated, with the positions identification behind which hotels have lagging behind and have development potential. The income indexes from the offered hotel services of Odessa region are shown with the revealing of the big lag behind the indicators of Kyiv. The main tendencies of Odessa region hotel industry for the last three years are determined and recommendations on improvement of competitive positions of Odessa region are proposed.

Keywords: hotel legal entities; hotels individual entrepreneurs; the dynamics of hotel industry development; hotel industry; hotel services; place of Odessa region among administrative-territorial units of Ukraine.

JEL classification: L830

Постановка проблеми у загальному вигляді. У багатьох країнах світу здійснення готельної діяльності вважається високоприбутковим бізнесом, що приносить значні грошові надходження, у тому числі в іноземній валюті. Підтвердженням цьому слугує динамічний розвиток світової готельної індустрії у 20 ст. У цей час з'являються відомі готельні мережі,

такі як Hilton, Marriott, Accor, що знайшли своє відображення і на території нашої держави. Українська готельна галузь стає невід'ємною складовою світового ринку готельних послуг, що обумовлено проведенням в Україні політики, пов'язаної з поступовим інтегруванням нашої країни до Європейського Союзу.

Починаючи з 2014 року у результаті соціально-політичної нестабільності змінилися туристичні потоки України. Така ситуація негативно вплинула і на діяльність готельного господарства Одеської області. Хоча Одеська область має вигідне причорноморське і прикордонне розташування, що особливо важливе для розвитку торговельно-економічних зв'язків з різними країнами світу, але показники результатів діяльності готельного господарства останніх років демонстрували занепад галузі.

Систематичне статистичне спостереження за діловою активністю Одеської області знаходить актуальність у виявленні загальних тенденцій та можливостей корегування подальшого розвитку готельного господарства. Як центр ринкової інфраструктури і ділових послуг Одеса формує ядро ділового туризму. Таким чином, в області є величезні перспективи для розвитку як курортних так і ділових готелів.

В розвитку готельного господарства Одеської області існує декілька проблем, а саме: нестабільність середовища ведення бізнесу, бюрократія і корупція, правова незахищеність підприємців, відсутність стимулів до добровільної категоризації приватних засобів розміщення готельного типу. Підприємці відчують труднощі при плануванні свого бізнесу навіть у короткостроковій перспективі. Відсутні цільові державні програми, спрямовані на підтримку, розвиток і захист цієї сфери.

Одним із важливих питань стає облік та статистичне спостереження за діяльністю готельної індустрії. Сучасна форма звітності 1-КЗР (колективний засіб розміщення) не справляється з питанням повного якісного обліку засобів розміщення як юридичних, так і фізичних осіб підприємців.

Тільки при впровадженні форм статистичної звітності, термінологічний апарат яких буде відповідати нормам національних стандартів по засобах розміщення, можна розраховувати на збір справжніх даних про ринок готельних послуг та робити певні висновки про його розвиток.

Іншою проблемою є надання готельними підприємствами недостовірної інформації. Таким чином є необхідність підсилити контроль за діяльністю засобів розміщення, у тому числі й малих, з боку центрального та місцевих органів виконавчої влади у сфері туризму на підставі застосування законодавчих норм.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Дослідженню стану готельного господарства Одеської області присвячено наукові праці таких вітчизняних учених, як В. Г. Герасименка [1; 2; 3], В. Я. Павлоцького [4], В. Ф. Семенова [3], І. В. Давиденко [5], Н. М. Кузнецової [6], С. Г. Нездоймінова [6; 7], А. О. Литовки [8], Д. В. Дьяченко [9] та ін.

На думку авторів монографії «Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону» за загальною редакцією В. Г. Герасименка готельна індустрія є найважливішим компонентом сфери туристичних послуг. Саме від розвитку засобів розміщення, розташованих на території конкретної дестинації, залежить спроможність певного регіону приймати та обслуговувати іноземні та внутрішні туристичні потоки [1, с.147].

Павлоцький В. Я. зазначає особливу актуальність правильної організації статистичних спостережень, що дають змогу надавати об'єктивні дані про обсяги діяльності туристичних підприємств на регіональних ринках. Така інформація важлива для держави для визначення регіонів пріоритетного розвитку туризму. Регіональна влада має використовувати ці дані для реклами місцевих туристичних можливостей і залучення інвесторів [4, с.116].

Давиденко І. В. у своїй роботі «Сучасні тенденції туристичного попиту» вказує на розвиток інформаційних технологій, що, як детермінанта сучасного туристичного ринку, пов'язується з подальшим зростанням ролі Інтернету та його використанням в отриманні інформації. Тобто використання новітніх інформаційних технологій може бути застосовано для своєчасного інформування про фактичну діяльність готельного господарства [5, с.30].

У своїй монографії Н. М. Кузнецова та С. Г. Нездоймінов велику увагу приділили дослідженню регіонального зрізу готельного господарства з виділенням аналізу готельних підприємств за цінним фактором. Слушною була думка щодо розподілу масиву готельних підприємств за типами [6, с.190].

У розробці Д. В. Дьяченко результатом стало висвітлення динаміки обслугованих осіб у готельних підприємствах, що спирається на дані Головного управління статистики в Одеській області [9, с.694].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на наявність публікацій, присвячених розвитку готельного господарства в Одеській області, процес дослідження цього питання є неперервним і потребує системного підходу. Дослідження останніх тенденцій надасть змогу виявити сучасний стан туристичного іміджу Одеської області та потенціал залучення іноземних інвестицій у розвиток готельного господарства. Питання порівняння місця Одеської області з іншими адміністративно-територіальними одиницями України висвітлить слабкі місця та імовірні шляхи удосконалення діяльності підприємств готельного господарства.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення актуального стану показників динаміки розвитку готельного бізнесу Одеської області та визначення її місця серед інших регіонів України. Методикою дослідження є ранжування Одеської області за офіційними статистичними даними експлуатації номерного фонду та надання додаткових послуг із залученням структурних підрозділів сфери сервісу готелів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одеська область за показниками кількості обслугованих приїжджаючих, що проживали у готелях, організованих як юридичні особи, у 2017 році посідала 5 місце, поступаючись м. Києву, Львівській, Київській та Харківській областям (табл. 1). Спостерігається суттєве зростання показників Київської області. Так кількість обслугованих приїжджаючих збільшилася на 66790 осіб за період 2015–2017 рр., що вплинуло на позиції Одеської області у загальному рейтингу по країні. Таким чином, за рахунок загального збільшення кількості приїжджаючих, що супроводжувалося перерозподілом рейтингових позицій серед регіонів України, відбулося збільшення кількісного показника в Одеській області за 2015–2017 рр. (на 28080 осіб). Її рейтингова оцінка з 5 місця у 2015 р. піднялася на дві позиції у 2016 р., та знову повернулася на 5 місце у 2017 р.

Структура приїжджаючих, що розміщувалися у готелях Одеської області змінювалася з 2015 по 2017 рр. у бік збільшення питомої ваги іноземців (з 17,10% у 2015 р. до 27,82% у 2017 р.), що є загальною тенденцією по всій країні та свідчить про деяку стабілізацію іміджу.

Важливим є зауваження щодо того, що кількість приїжджаючих серед готелів, організованих як фізичні особи-підприємці, відображає зовсім інших лідерів у рейтингу. Займаючи у 2017 р. тільки 15 місце Одеська область поступається практично всьому західному регіону України. Бачимо, що саме на західній Україні широкого розповсюдження отримала організація готельного господарства сімейного типу, що не користується популярністю серед іноземців (табл. 2). Єдина область, яка привернула увагу більше, ніж 10000 осіб іноземного походження та демонструвала показник питомої ваги більший, ніж 10%, була Львівська, яка є традиційно привабливою для туристів з Європи.

Важливим є той факт, що Одеська область хоча і втратила позиції у Топ-10 регіонів, що обслуговували приїжджаючих у засобах розміщення, організованих як фізичні особи-підприємці, але в абсолютному вираженні у 2017 році порівняно з 2015 роком обслуговувала на 3844 особи більше.

Тернопільська область, яка посідала 1 місце у 2016 р. в абсолютному вираженні обслуговувала у 2,5 рази менше приїжджих у 2017 р. ніж у 2016 р.

Місце Одеської області за кількістю обслугованих приїжджих готелями (юридичними особами) за 2015–2017 рр. (розроблено авторами на основі [10–11])

Регіон	2015 рік				2016 рік				2017 рік			
	Загальна кількість, осіб	З них іноземці	Частка іноземців, %	Місце	Загальна кількість, осіб	З них іноземці	Частка іноземців, %	Місце	Загальна кількість, осіб	З них іноземці	Частка іноземців, %	Місце
м. Київ	926161	339717	36,68	1	999 382	448 662	44,89	1	970291	440164	45,36	1
Львівська	441080	54136	12,27	2	581 004	79 217	13,63	2	672232	104615	15,56	2
Київська	121888	20385	16,72	7	170 303	27 193	15,97	5	188678	32556	17,25	3
Харківська	150737	28249	18,74	4	165 320	28 492	17,23	6	182057	30783	16,91	4
Одеська	148201	25343	17,1	5	186 053	42 789	23,00	3	176281	49040	27,82	5
Дніпропетровська	161320	16103	9,98	3	173 210	16 815	9,71	4	146841	16486	11,23	6
Івано-Франківська	133208	9973	7,49	6	155 095	11 116	7,17	7	144246	13045	9,04	7
Полтавська	93120	4227	4,54	8	121 006	4 431	3,66	8	125062	5368	4,29	8
Черкаська	69215	1699	2,45	10	83 064	2 204	2,65	11	99958	6541	6,54	9
Хмельницька	83035	6316	7,61	9	95 228	15 054	15,81	10	96413	15608	16,19	10
Україна	2907793	577194	19,85	–	3 332 808	729 520	21,89	–	3426374	766323	22,37	–

Таблиця 2

Місце Одеської області за кількістю обслугованих приїжджих готелями (фізичними особами-підприємцями) за 2015–2017 рр.
(розроблено авторами на основі [10–11])

Регіон	2015 рік				2016 рік				2017 рік			
	Загальна кількість, осіб	З них іноземці	Частка іноземців, %	Місце	Загальна кількість, осіб	З них іноземці	Частка іноземців, %	Місце	Загальна кількість, осіб	З них іноземці	Частка іноземців, %	Місце
Івано-Франківська	55 869	2 959	5,3	4	92 556	2 778	3,00	2	96 752	3 833	3,96	1
Львівська	52 359	7 936	15,16	5	74 487	10 144	13,62	4	94 289	10 721	11,37	2
Закарпатська	78 285	3 248	4,15	1	85 612	3 917	4,58	3	84 703	6 955	8,21	3
Тернопільська	71 821	1 302	1,81	2	143 539	10 639	7,41	1	55 835	7 397	13,25	4
Черкаська	39 772	320	0,8	8	38 503	285	0,74	8	46 353	319	0,69	5
Дніпропетровська	21 783	1 849	8,49	16	31 314	2 727	8,71	13	46 248	5 413	11,70	6
Хмельницька	41 002	590	1,44	7	45 993	861	1,87	6	44 903	409	0,91	7
Рівненська	60 042	1 799	3	3	61 543	2 036	3,31	5	43 934	2 814	6,41	8
Полтавська	50 146	327	0,65	6	31 040	238	0,77	14	43 405	538	1,24	9
м. Київ	19 240	709	3,685031	19	31 325	12 393	39,56	12	40 408	13 477	33,35	10
Одеська	26 744	1 027	3,84	12	33 628	3 152	9,37	10	30 588	4 358	14,25	15
Україна	775 065	32 173	4,15	–	999 235	65 050	6,51	–	969 472	73 973	7,63	–

Аналізуючи розподіл іноземців, які проживали у готелях Одеської області можемо констатувати позитивні зрушення з тенденцією до стабілізації. Послугами готелів Одеської області у 2017 р. скористалися 49,04 тис. іноземних туристів із 103 країн світу, що у 1,9 рази більше, ніж у 2015 р. Найбільша кількість іноземних туристів прибула зі США – 6,14 тис. осіб (табл. 3).

Таблиця 3

Розподіл іноземців у готелях за країнами світу, з яких вони прибули до Одеської області за 2015–2017 рр. (розроблено авторами на основі [10–11])

Країни, з яких прибули іноземці	2015		2016		2017	
	Осіб	Місце	Осіб	Місце	Осіб	Місце
США	2559	2	6141	1	6142	1
Туреччина	3109	1	5669	2	5354	2
Ізраїль	1124	7	3844	3	4853	3
Сполучене Королівство	1346	6	2646	4	3191	4
Російська Федерація	1480	5	2283	6	3025	5
Німеччина	1638	4	2568	5	2754	6
Білорусь	746	12	1411	8	2527	7
Молдова	1956	3	2179	7	2260	8
Італія	558	15	1249	9	1551	9
Франція	978	9	1213	10	1466	10
Загалом	26370	–	42789	–	49040	–

Варто зазначити, що майже за всіма приведеними країнами спостерігалось стабільне зростання за 2015–2017 рр. Так, кількість іноземців із США за останні три роки збільшилася [2, с.44] у 2,4 рази, а зростання становило 3583 особи. Темп зростання кількості іноземців із Туреччини дещо зменшився та становив 1,7 рази, або на 2245 осіб, що змістило Туреччину на 2 місце у загальному заліку за Одеською областю. Значне зростання продемонстрував Ізраїль – збільшення становило 4,3 рази, або на 3729 осіб. Це дозволило Ізраїлю посісти 3 місце. Сполучене Королівство опинилося на 4 місці зі зростанням у 2,4 рази (на 1845 осіб) [4, с.123].

Разом з тим спостерігалось збільшення іноземців, що користувалися готельними послугами на території Одеської області із Російської Федерації у 2,0 рази чи на 1545 осіб, за цим показником країна опинилася на 5 місці у загальній структурі Одеської області. Не зважаючи на зростання в 1,6 рази чи на 1116 осіб, Німеччина змістилася на 6 місце з 4-го у загальному заліку. Один із найбільших показників зростання продемонструвала Білорусь – у 3,4 рази, або на 1781 особу і таким чином вона опинилася на 7 місці. Молдова посіла 8 місце та продемонструвала зростання у 1,15 рази чи на 304 особи. Італія опинилася на 9 місці зі зростанням у 2,7 рази чи на 993 особи. Кількість іноземців, що користувалися готельними послугами в Одеській області із Франції збільшилася у 1,5 рази чи на 488 осіб, що дозволило Франції завершити перелік 10 країн, із яких приїжджала найбільша кількість туристів для проживання у готелях Одещини.

За кількістю готелів у 2017 р. Одеська область посідала 4 місце (134 готелі – юридичні та фізичні особи разом) та поступалася Львівській, Закарпатській та Івано-Франківській областям (табл. 5). Якщо розглядати окремо юридичні та фізичні особи, то побачимо, що Львівська область є лідером у категорії готелі-юридичні особи, але за показником готелі з формою фізичні особи-підприємці ця область поступається Закарпатській та Івано-Франківській [3, с.120]. У Одеській області за 2015–2017 рр. спостерігається збільшення готелів у загальній кількості (на 12,6%).

Місце Одеської області за кількістю готелів за 2015–2017 рр., од. (розроблено авторами на основі [10–11])

Регіон	2015 рік						2016 рік						2017 рік						Тр. 2017/2015 рр., %		
	Юр.	Місце	Фіз.	Місце	Разом	Місце	Юр.	Місце	Фіз.	Місце	Разом	Місце	Юр.	Місце	Фіз.	Місце	Разом	Місце	Юр.	Фіз.	Разом
Львівська	90	2	74	2	164	1	93	1	75	3	168	1	96	1	74	3	170	1	106,7	100,0	103,7
Закарпатська	33	7	115	1	148	2	36	8	113	1	149	2	38	7	109	1	147	2	115,2	94,8	99,3
Івано-Франківська	34	6	59	3	93	5	40	6	94	2	134	4	42	6	103	2	145	3	123,5	174,6	155,9
Одеська	74	3	45	4	119	3	75	3	68	4	143	3	67	3	67	4	134	4	90,5	148,9	112,6
м. Київ	99	1	14	18	113	4	85	2	36	12	121	5	81	2	41	8	122	5	81,8	292,9	108,0
Київська	42	5	24	14	66	8	54	4	43	6	97	6	54	4	41	9	95	6	128,6	170,8	143,9
Дніпропетровська	56	4	31	9	87	6	52	5	38	11	90	7	48	5	42	7	90	7	85,7	135,5	103,4
Харківська	33	7	36	7	69	7	37	7	42	7	79	8	37	8	45	6	82	8	112,1	125,0	118,8
Черкаська	22	9	42	5	64	9	20	12	44	5	64	9	20	11	46	5	66	9	90,9	109,5	103,1
Миколаївська	19	12	31	9	50	12	20	11	34	14	54	11	19	13	41	10	60	10	100,0	132,3	120,0
Україна	729	–	779	–	1508	–	745	–	958	–	1703	–	722	–	982	–	1704	–	99,0	126,1	113,0

Таблиця 6

Місце Одеської області за місткістю готелів за 2015–2017 рр., місць (розроблено авторами на основі [10–11])

Регіон	2015 рік						2016 рік						2017 рік						Тр. 2017/2015 рр., %		
	Юр.	Місце	Фіз.	Місце	Разом	Місце	Юр.	Місце	Фіз.	Місце	Разом	Місце	Юр.	Місце	Фіз.	Місце	Разом	Місце	Юр.	Фіз.	Разом
м. Київ	17 082	1	443	20	17 525	1	14 976	1	586	19	15 562	1	14 414	1	803	16	15 217	1	84,4	181,3	86,8
Львівська	11 084	2	2 483	2	13 567	2	10 892	2	2 580	3	13 472	2	11 321	2	2 617	3	13 938	2	102,1	105,4	102,7
Одеська	7 995	3	1 417	4	9 412	3	7 474	3	1 831	4	9 305	3	7 291	3	1 523	6	8 814	3	91,2	107,5	93,6
Івано-Франківська	4 031	5	1 865	3	5 896	6	4 723	4	3 419	2	8 142	4	4 767	4	3 457	2	8 224	4	118,3	185,4	139,5
Закарпатська	2 366	8	4 553	1	6 919	4	2 942	8	4 241	1	7 183	5	2 694	8	4 007	1	6 701	5	113,9	88,0	96,8
Дніпропетровська	5 026	4	890	13	5 916	5	4 359	5	998	13	5 357	6	4 685	5	1 263	8	5 948	6	93,2	141,9	100,5
Київська	3 552	6	831	14	4 383	7	3 635	6	1 053	9	4 688	7	3 756	6	1 103	12	4 859	7	105,7	132,7	110,9
Харківська	3 141	7	949	11	4 090	8	3 227	7	902	14	4 129	8	3 236	7	1 106	10	4 342	8	103,0	116,5	106,2
Полтавська	1 906	9	909	12	2 815	10	2 186	9	862	15	3 048	9	2 166	9	883	15	3 049	9	113,6	97,1	108,3
Хмельницька	1 639	12	1 058	7	2 697	12	1 630	11	1 119	8	2 749	11	1 612	11	1 251	9	2 863	10	101,8	117,7	106,5
Україна	75055	–	25125	–	100180	–	72860	–	29142	–	102002	–	71255	–	29938	–	101193	–	85,5	89,0	86,4

Найбільше зростання продемонструвала Івано-Франківська область – 55,9% (переважно за рахунок приросту готелів фізичних осіб), та Київська область – 43,9%. Варто відзначити м. Київ за їхнє зростання на 192,9% за період з 2015 по 2017 рр. у категорії готелі фізичні особи-підприємці.

За місткістю готелів Одеська область посідала у 2017 р. 3 місце, надаючи 8,81 тис. місць (табл. 6). Майже в 2 рази більше місць пропонує м. Київ – 15217. На другому місці Львівська область з показником 13938. За 2015–2017 рр. в Одеській області спостерігалось зменшення місць на 6,4% за рахунок скорочення місткості готелів юридичних осіб [5, с.29].

Одним із основних показників ефективності експлуатації готельного господарства вважають коефіцієнт використання місткості, що дає інформацію про завантаження готелю в окремо взятий проміжок часу [6, с.171]. Варто зазначити, що цей показник має відносне значення і не може слугувати єдиним критерієм успішності окремої адміністративної одиниці. Прикладом може слугувати Луганська область, яка у 2015 році займала перше місце за коефіцієнтом використання місткості по країні, в неї було 46,0% завантаження за рахунок зменшення кількості готелів у області (табл. 7).

Таблиця 7

Місце Одеської області за коефіцієнтом використання місткості за 2015–2017 рр. (юр. особи)
(розроблено авторами на основі [10])

№ з/п	Регіон	2015 рік		2016 рік		2017 рік	
		КВМ	Місце	КВМ	Місце	КВМ	Місце
1	м. Київ	0,27	5	0,33	2	0,32	1
2	Львівська	0,24	7	0,32	3	0,3	2
3	Рівненська	0,27	5	0,24	7	0,29	3
4	Волинська	0,3	3	0,3	4	0,28	4
5	Івано-Франківська	0,32	2	0,35	1	0,26	5
6	Полтавська	0,21	9	0,24	7	0,26	5
7	Харківська	0,19	11	0,24	7	0,26	5
8	Запорізька	0,22	8	0,24	7	0,25	6
9	Чернівецька	0,14	13	0,15	13	0,24	7
10	Тернопільська	0,19	11	0,19	10	0,23	8
11	Хмельницька	0,32	2	0,23	8	0,22	9
12	Черкаська	0,19	11	0,23	8	0,22	9
13	Київська	0,15	12	0,19	10	0,22	9
14	Донецька	0,24	7	0,17	12	0,22	9
15	Сумська	0,2	10	0,24	7	0,21	10
16	Кіровоградська	0,2	10	0,22	9	0,21	10
17	Житомирська	0,25	6	0,26	5	0,2	11
18	Миколаївська	0,2	10	0,22	9	0,2	11
19	Закарпатська	0,21	9	0,19	10	0,19	12
20	Вінницька	0,12	14	0,18	11	0,19	12
21	Дніпропетровська	0,2	10	0,25	6	0,18	13
22	Луганська	0,46	1	0,19	10	0,18	13
23	Одеська	0,14	13	0,13	14	0,17	14
24	Чернігівська	0,28	4	0,26	5	0,14	15
25	Херсонська	0,15	12	0,1	15	0,1	16
26	Україна	0,23	–	0,26	–	0,25	–

Одеська область серед готелів-юридичних осіб за коефіцієнтом використання місткості займає 14 місце та демонструє 17% при середньостатистичних 25% по Україні [7]. Це надто низький результат, що свідчить про нерівномірний попит на готельні послуги. Сезонність впливає на Одеську область більшою мірою, ніж на Київську область, та є актуальним питанням для підприємців. Але зважаючи на той факт, що менший коефіцієнт завантаження номерного фонду готелів у 2017 р. спостерігався лише у Чернігівській та Херсонській областях, маємо змогу простежити імовірність недоброчесного звітування за результатами діяльності.

Якщо розглядати динаміку коефіцієнту використання місткості готельного господарства юридичних осіб у Одеській області за 2015–2017 рр. – спостерігається зростання з 14% у 2015 р. до 17% у 2017 р. Але варто зазначити, що проміжний 2016 р. для досліджуваного регіону був низьким. Тобто спостерігалася стабілізація після депресивного 2014 р.

Варто зазначити, що у загальному розрізі по країні спостерігалася позитивна динаміка коефіцієнта завантаження готелів-юридичних осіб у 2017 р. порівняно з 2015 р. у таких областях, як Чернівецька (+71,43%), Вінницька (+58,33%), Київська (+46,67%), Харківська (+36,84%), Львівська (+25,00%), Полтавська (+23,81%), Одеська (+21,43%), Тернопільська (+21,05%) та ін.

Таблиця 8

Місце Одеської області за коефіцієнтом використання місткості за 2015–2017 рр. (фіз. особи)
(розроблено автором на основі [10])

№ з/п	Регіон	2015 рік		2016 рік		2017 рік	
		КВМ	Місце	КВМ	Місце	КВМ	Місце
1	Чернігівська	0,25	5	0,32	1	0,31	1
2	Донецька	0,13	15	0,27	4	0,27	2
3	Рівненська	0,36	1	0,31	2	0,25	3
4	Волинська	0,31	2	0,21	7	0,25	3
5	Вінницька	0,23	6	0,21	7	0,23	4
6	м. Київ	0,22	7	0,23	6	0,22	5
7	Луганська	0,29	4	0,25	5	0,21	6
8	Черкаська	0,18	11	0,15	12	0,2	7
9	Полтавська	0,3	3	0,23	6	0,19	8
10	Сумська	0,19	10	0,21	7	0,19	8
11	Херсонська	0,1	18	0,27	4	0,18	9
12	Львівська	0,14	14	0,16	11	0,18	9
13	Хмельницька	0,2	9	0,25	5	0,17	10
14	Дніпропетровська	0,17	12	0,18	9	0,17	10
15	Харківська	0,17	12	0,17	10	0,16	11
16	Запорізька	0,17	12	0,19	8	0,15	12
17	Житомирська	0,12	16	0,15	12	0,15	12
18	Київська	0,11	17	0,16	11	0,14	13
19	Івано-Франківська	0,16	13	0,16	11	0,13	14
20	Закарпатська	0,2	9	0,15	12	0,13	14
21	Одеська	0,18	11	0,14	13	0,12	15
22	Тернопільська	0,21	8	0,3	3	0,11	16
23	Миколаївська	0,13	15	0,17	10	0,11	16
24	Чернівецька	0,09	19	0,08	14	0,1	17
25	Кіровоградська	0,17	12	0,17	10	0,08	18
26	Україна	0,18	–	0,19	–	0,16	–

Найбільш негативна динаміка за цим показником спостерігалася в таких областях, як Луганській (–60,87%), Чернігівській (–50,00%), Херсонській (–33,33%), Хмельницькій (–31,25%), Житомирській (–20,00%) та Івано-Франківській (–18,75%).

Менше значення коефіцієнта використання місткості спостерігається в Одеській області в готелях фізичних осіб-підприємців – 12,0% при середньому по Україні 16,0%. За цим показником Одеська область займає 15 місце, що свідчить про зниження рівня завантаження у 2015–2017 рр. – з 18,0% до 12,0% (табл. 8).

У загальному розрізі по країні спостерігалася позитивна динаміка коефіцієнта завантаження готелів фізичних осіб-підприємців у 2017 р. порівняно з 2015 р. у таких областях, як Донецька (+107,69%), Херсонська (+80,00%), Львівська (+28,57%), Київська (+27,27%), Житомирська (+25,00%), Чернігівська (+24,00%) та ін. Найбільш негативна динаміка за цим показником спостерігалася в таких областях, як Кіровоградській (–52,94%), Тернопільській (–47,62%), Полтавській (–36,67%), Закарпатській (–35,00%), Одеській (–33,33%) [8].

Рівень готелю тісно пов'язаний з наявною інфраструктурою, що допомагає зробити процес проживання гостей більш приємним та насиченим. Для аналізу різноманіття додаткових послуг використовується кількісний показник структурних підрозділів. Одеська область посідає 2 місце, поступаючись тільки Львівській та випереджає м. Київ. Кількість структурних підрозділів у Одеській області збільшилася за останні 3 роки у 1,5 рази (табл. 9).

Таблиця 9

Місце Одеської області за структурними підрозділами сфери сервісу готелів за 2015–2017 рр. (розроблено авторами на основі [10–11])

Регіон	2015 рік		2016 рік		2017 рік	
	Кількість	Місце	Кількість	Місце	Кількість	Місце
Львівська	321	1	509	1	496	1
Одеська	247	2	414	2	366	2
м. Київ	218	3	303	4	300	3
Київська	137	4	324	3	285	4
Закарпатська	107	5	279	5	239	5
Запорізька	38	11	236	6	234	6
Дніпропетровська	93	6	184	7	185	7
Полтавська	87	8	179	8	180	8
Херсонська	10	20	164	10	177	9
Івано-Франківська	92	7	168	9	171	10
Україна, усього	1735	–	3888	–	3659	–

У готелях Одеської області у 2017 р. було у наявності 16 перукарень, 4 пункти прокату, 39 пралень, 24 сауни, 23 плавальних басейни, 19 тенісних кортів, 28 тренажерних зали, 20 інших спортивних споруд, 40 автостоянок, 97 закладів громадського харчування, 34 заклади торгівлі та 22 інших об'єкта інфраструктури. Із вищенаведених в Одеській області існує нестача пунктів прокату автомобілів. Можемо розглядати це як потенційний ресурс для розвитку. Одеська область має значну питому вагу в показниках за кількістю перукарень, пралень, тенісних кортів, тренажерних залів, автостоянок, закладів ресторанного господарства. На першому місці Одеська область знаходиться лише за кількістю закладів торгівлі. За 8 із 12 показників перше місце займає Львівська область [9; 12; 13].

За обсягом доходу від надання послуг готелями Одеська область у 2017 р. посідала 4 місце, поступаючись м. Києву, Львівській та Івано-Франківській областям. Загальний дохід у 2017 р. склав 392475,1 млн. грн., що на 164821,9 млн. грн. більше ніж у 2015 р. (табл. 10).

Таблиця 10

Місце Одеської області за доходами від наданих послуг готелями за 2015–2017 рр., млн. грн.
(розроблено авторами на основі [10–11])

Регіон	2015 рік		2016 рік		2017 рік		Тр. 2017 / 2015 рр., %
	Юр. та фіз. особи	Місце	Юр. та фіз. особи	Місце	Юр. та фіз. особи	Місце	
м. Київ	2223303	1	2888081	1	3981390	1	179,08
Львівська	807389	2	944983,6	2	1285608,5	2	159,23
Івано-Франківська	308211	3	416503,1	3	491769,4	3	159,56
Одеська	227653	4	366837	4	392475,1	4	172,40
Київська	167422	6	223826,1	5	328441,8	5	196,18
Харківська	132821	7	219942,6	6	300882	6	226,53
Дніпропетровська	173801	5	198057	7	233592,1	7	134,40
Закарпатська	117795	8	154394,9	8	173412,3	8	147,21
Полтавська	66135,5	11	103368,7	9	145844,1	9	220,52
Запорізька	66810,4	10	91616,4	11	119283,3	10	178,54
Україна	4794875	–	6293244	–	8184373,7	–	170,69

Якщо порівняти доходи готелів Одеської області та м. Києва отримаємо різницю у 10,1 рази, що, вважаємо, є дуже великим відставанням. У 2017 році порівняно з 2015 роком дохід від надання послуг готелями зріс по всій країні і темп росту складав +70,69%.

Висновки і перспективи подальших розробок. Розглянувши офіційні статистичні показники діяльності суб'єктів готельного господарства Одеської області можна констатувати наявність таких тенденцій:

- Одеська область увійшла за показником кількості обслугованих приїжджаючих готелями юридичними особами до п'ятірки лідерів серед регіонів України, що робить цей регіон привабливим для залучення інвестицій на організацію подібних готелів;
- у розрізі за фізичними особами-підприємцями Одеська область займала у 2017 р. тільки 15 місце, поступаючись практично всьому західному регіону України. Кількість обслугованих осіб зросла у 2017 р. порівняно з 2015 р., але темпи росту значно відставали від темпів інших регіонів;
- значну частку з обслугованих приїжджаючих складають іноземці (27,82% у юридичних осіб, та 14,25% у фізичних осіб-підприємців), що може позитивно вплинути на імовірність входу на ринок міжнародних операторів;
- спостерігається стабілізація туристичного іміджу Одеської області, значно збільшилася питома вага іноземців із США, Туреччини, Ізраїлю, Сполученого Королівства;
- найбільша кількість іноземних туристів у 2017 р. прибула до Одеської області із США – 6142, на другому місці Туреччина – 5354, третє місце посідає Ізраїль – 4853;
- за кількістю готелів у 2017 р. Одеська область займала 4 місце, що робить цей регіон одним із найбільш адаптованих для прийому іноземних громадян;
- низький коефіцієнт використання місткості свідчить про нерівномірний попит на готельні послуги. Проблема сезонності впливає на Одеську область та спонукає підприємців займатися цим актуальним питанням;
- доходи від надання готельних послуг збільшилися більш ніж в 1,7 рази, що робить цю діяльність більш конкурентоспроможною і привабливою для інвестування.

Для підвищення конкурентоспроможності Одеської області варто підвищити ефективність наявної інфраструктури; зробити область інвестиційно привабливою; провести професійні маркетингові дослідження та розробити програму активного просування свого бренду, іміджу; максимально використовувати наявні ресурси і одночасно стежити за їхнім станом.

Література

1. *Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону* : монографія / За заг. ред. В. Г. Герасименка. Одеса : ONEU, 2016. 262 с.
2. Герасименко В. Г. *Ключові індикатори розвитку підприємств готельного господарства в Одеській області* // Приазовський економічний вісник. 2017. Вип. 2 (02). С. 42–46.
3. Семенов В. Ф., Герасименко В. Г., Горбань Г. П. *Управління регіональним розвитком туризму* : навч. посіб. / За ред. В. Ф. Семенова. Одеса-Сімферополь : АРІАЛ, 2011. 225 с.
4. Павлоцький В. Я. *Статистична оцінка кількісних індикаторів регіональних ринків організованого туризму* // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. 2017. № 1 (62). С. 116–127.
5. Давиденко І. В., Яценко К. Ю. *Сучасні тенденції туристичного попиту* // Модернізація економіки та фінансової системи країни : актуальні проблеми та перспективи : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2017. С. 28–31.
6. Кузнецова Н. М., Нездоймінов С. Г. *Регіональний вимір розвитку туристичного та готельного бізнесу* : монографія. Одеса : Астропринт, 2010. 256 с.
7. Nezdoyminov S., Shykina O. *Prospects of development of tourist flow in Ukraine* // Modern European Researches. Privatuniversität Schloss Seeburg. Salzburg, Austria. 2016. No. 4. Pp. 82–90.
8. Литовка А. О., Шикіна О. В. *Класифікація інноваційної діяльності туристичного підприємства* // Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 14. С. 416–420.
9. Шикіна О. В., Дьяченко Д. В. *Аналіз стану розвитку готельного господарства Одеської області* // Молодий вчений. 2016. № 11. С. 693–697.
10. *Колективні засоби розміщування в Україні за 2017 рік* : статистичний збірник / Відп. за вип. І. І. Осипова // Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.10.2018).
11. *Туризм в Одеській області у 2017 році* : статистичний бюлетень / Відп. за вип. І. М. Пугачова, Д. А. Половинкіна. Одеса : Державна служба статистики України, Головне управління статистики в Одеській області, 2018. 105 с.
12. Шикіна О. В., Мережко К. А. *Аналіз індикаторів розвитку України в міжнародному туризмі* // Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 20. С. 85–92.
13. Шикіна О. В. *Діагностика однорідності сукупності малих готелів м. Одеси за таксономічним аналізом* // Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 21. С. 723–732.

References

1. *Evaluation of tourist and recreational potential of region (2016)*: monograph. Ed. by V. G. Gerasimenko [Otsinka turystychno-rekreatsiynoho potentsialu rehionu: monohrafiia; za red. V. G. Gerasimenko], ONEU, Odessa, 262 s. [in Ukrainian]
2. Gerasymenko, V. G. (2017). *Key indicators of hotel industry development in the Odesa region* [Kliuchovi indykatory rozvytku pidpryiemstv hotelnoho hospodarstva v Odeskii oblasti], Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk, No. 2 (02), s. 42–46 [in Ukrainian]
3. Semenov, V. F., Gerasymenko, V. G., Gorban, G. P. (2011). *Management of tourism regional development* [Upravlinnia rehionalnym rozvytkom turyzmu], ARIAL, Odessa-Simferopol, 225 s. [in Ukrainian]
4. Pavlotskiy, V. Ya. (2017). *Statistical evaluation of quantitative indicators of regional organized tourism markets*. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others [Statystychna otsinka kilkisnykh indykatoriv rehionalnykh rynkiv orhanizovanoho turyzmu; za red.: M. I. Zvieriakova (gol. red.) ta in.], Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen', No. 1 (62), s. 116–127 [in Ukrainian]
5. Davydenko, I. V., Yashchenko, K. Yu. (2017). *Contemporary trends in tourist demand*. Proceedings of international scientific and practice conf. «Modernization of country's economy and the financial system: actual problems and perspectives» [Suchasni tendentsii turystychnoho popytu. Materialy Mizhnarodnoi nauk.-prakt. konf. «Modernizatsiia ekonomiky ta finansovoi systemy krainy: aktualni problemy ta perspektyvy»], Kласychnyi Pryvatnyi Universytet, Zaporizhzhia, s. 28–31 [in Ukrainian]
6. Kuznetsova, N. M., Nezdoiminov, S. G. (2010). *Regional dimension of tourism and hotel business development*: monograph [Rehionalnyi vymir rozvytku turystychnoho ta hotelnoho biznesu: monohrafiia], Astroprint, Odessa, 256 s. [in Ukrainian]
7. Nezdoyminov, S., Shykina, O. (2016). *Prospects of development of tourist flow in Ukraine*, Modern European Researches. Privatuniversität Schloss Seeburg, Salzburg, Austria, No. 4. s. 82–90.

8. Lytovka, A. O., Shykina, O. V. (2016). *Classification of innovative activity of a tourist enterprise* [Klasyfikatsiia innovatsiinoi diialnosti turystychnoho pidpriemstva], *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, No. 14, s. 416–420 [in Ukrainian]
9. Shykina, O. V., Dyachenko, D. V. (2016). *Analysis of the hotel industry development in the Odessa region* [Analiz stanu rozvytku hotelnoho hospodarstva Odeskoi oblasti], *Molodyi vchenyi*, No. 11, s. 693–697 [in Ukrainian]
10. *Collective placement tools in Ukraine in 2017: statistical yearbook* [Kolektyvni zasoby rozmishchuvannia v Ukraini za 2017 rik: statystychnyi zbirnyk], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, available at: www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian]
11. Pugachova, I. M., Polovinkina, D. A. (2018). *Tourism in Odessa region in 2017: statistical bulletin* [Turyzm v Odeskii oblasti u 2017 rotsi: statystychnyi biuletyn], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Golovne upravlinnia statystyky v Odeskii oblasti, 105 s. [in Ukrainian]
12. Shykina, O. V., Merezhko, K. A. (2017). *Analysis of Ukrainian development indicators in international tourism* [Analiz indykatoriv rozvytku Ukrainy v mizhnarodnomu turyzmi], *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, No. 20, s. 85–92 [in Ukrainian]
13. Shykina, O. V. (2018). *Diagnostics of the unity of Odessa's small hotels by taxonomic analysis* [Dyagnostyka odnoridnosti sukupnosti malykh hoteliv m. Odesy za taksonomichnym analizom], *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, No. 21, s. 723–732 [in Ukrainian]